

MA'NAVIYAT BARQARORLIGINING IJTIMOY AHAMIYATI

Abduazimov Javlon Abduvali o'g'li

Guliston davlat pedagogika instituti Milliy g'oya va falsafa kafedrasida magistranti

<https://orcid.org/0009-0001-9826-7330>

e-mail: abduazimovjavlon55@gmail.com

Annotatsiya: *Mazkur maqolada hozirgi kunda, globalizatsiya va texnologik taraqqiyot tufayli insoniyat yangi ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy muammolar bilan yuzma-yuz kelayotganligi va bunday sharoitda ma'naviyat barqarorligi, ya'ni insonlarning ruhiy, axloqiy va estetik qadr-qimmatlarini saqlab qolish, ijtimoiy hayotda muhim ahamiyat kasb etishi, ma'naviyat barqarorligi nafaqat individuallar uchun, balki jamiyatning umumiy rivolanishi uchun ham zarur ekanligi haqida fikr yuritilgan.*

Kalit so'zlar : *ma'naviyat, axloq, jamiyat, ijtimoiy birlik, sog'lom ijtimoiyot, oila, madaniy meros, an'ana, urf-odat, ta'lim, ijtimoiy muhit,*

Jamiyat hayotining tanasi iqtisodiyot bo'lsa, uning joni va ruhi ma'naviyatdir.

(Shavkat Mirziyoyev)

Ma'naviyat — bu insonning ruhiy, axloqiy va estetik tomonlarini ifodalaydigan tushuncha. U insonning ichki dunyosi, qadriyatlarini, e'tiqodlari va hissiyotlari bilan bog'liq bo'lib, shaxsiy rivojlanish, jamiyat bilan munosabatlar va hayotga bo'lgan qarashlarni belgilaydi. Ma'naviyat insonni yanada mukammal inson sifatida shakllantirishda muhim ahamiyatga ega bo'lib, ijtimoiy munosabatlarda ham o'z aksini topadi. Insonning ma'naviyati uning hayoti davomida rivojlanib boradi va turli omillardan (ta'lim, madaniyat, oilaviy tarbiya) ta'sirlanadi. Mamlakatimizning bugungi ma'naviy — ma'rifiy hayotida asrlarga teng sezilarli o'zgarishlarni ko'rsak bo'ladi. Asriy qadriyatlarimiz va milliy an'analарimiz tiklanmoqda va mustahkamlanmoqda. Xalqimiz ma'naviyatini yanada yuksaltirishda o'ziga xos yo'lidan borayotgan mamlakatimiz taraqqiyotining ustuvor yo'nalishlaridan biri ekanligini yaqqol ko'rsa bo'ladi. Har bir jamiyatda ma'naviyatning tub negizini anglash muvafaqqiyat garovidir. Negaki ma'naviyat insonning insoniylik mohiyati, shaxsdagi ijobiy fazilatlar qiyofasi majmuidir.

Ma'naviyat har bir insonning milliy va umuminsoniy komillik darajasi, unga yetaklovchi, undovchi imkoniyat. U inson shaxsini insoniylik bilan boyutuvchi, kamol toptiruvchi, ko'rkamlashtiruvchi beqiyos hayotiy omil. Ma'naviyat yaxshilik va ezgulikka moyil, omonlik va yovuzlikdan tiyilish, nafosat va haqiqatga, halollik va rostgo'ylikka intilish jamiyatning axloqiy, ma'rifiy-madaniy, huquqiy mezonlariga amal qilish hissidir.

Ma'naviyat atamasining asosida „ma'no“ so'zi yotadi. Bilamizki, insonning tashqi va ichki olami mavjud. Tashqi olamiga uning bo'y-basti, yuz tuzilishi, ko'rinishi, kiyinishi, xatti-harakati va boshqa kiradi. Ichki olami esa uning yashashdan maqsadi, fikr yuritishi, orzu-

istaklari, maqsad va intilishlari, his-tuyg'ularini o'z ichiga oladi. Insonning ana shu ichki olami ma'naviyatdir. Oziq-ovqat odamga jismoniy quvvat bersa, ma'naviyat unga ruhiy oziq va qudrat bag'ishlaydi. Ma'naviyat ma'rifat va madaniyat bilan bog'liq. Ma'naviyat odamlarda o'z-o'zidan vujudga kelmaydi. Unga muttasil o'qish, o'rganish, tajriba orttirish orqaligina erishiladi. Ma'naviyat qanchalik boyib borsa, jamiyat va millat shunchalik rivojlanadi. Ma'naviyatli odam yashashdan maqsad nimaligini aniq biladi, umrini mazmunli o'tkazish yo'lini izlab topadi, muomala qilish madaniyatini egallaydi, har bir masalaga insof va adolat nuqtayi nazaridan yondashadi. Vijdon nima, yolg'on va rost nima, or-nomus nima, halol va harom, yaxshilik va yomonlik nima – bularning hammasini bir-biridan ajrata oladi, hayotda yomonlikka boshlovchi xatti-harakatlardan voz kechadi, yaxshilikka boshlovchi amallarni bajaradi. Qisqasi, ma'naviyatda inson hayotining mazmuni aks etadi. Vatanni sevis, vatanparvarlik inson ma'naviyatini belgilovchi asosiy omillardan biridir. Ma'naviyat kamol topgan jamiyatlarda qobiliyat, iste'dod egalari shu jamiyatning, millatning yuzi, g'ururi, obro'-e'tibori hisoblanadi. Ma'naviyatli jamiyatda aql, sog'lom fikr, adolat va yaxshi xulq ustuvordir. Bunday jamiyatda xalqning ertangi kunga ishonchi kuchli bo'ladi, odamga nomunosib turli qusr va kamchiliklar barham topadi. Millatning asrlar davomida shakllangan ildizlari, uning tarixiy tajribalari va ijtimoiy-madaniy rivojlanishisiz ma'naviyatni tasavvur qilish qiyin. „ma'naviyat – insonning, xalqning, jamiyatning, davlatning kuch-qudratidir. U yo'q joyda hech qachon baxt-saodat bo'lmaydi“, degan edi O'zbekiston Respublikasi Birinchi prezidenti Islom Karimov . Shu sababli O'zbekistonda ma'naviyatni yuksaltirish, xalqni ma'naviyatli qilish davlat siyosati darajasiga ko'tarilgan. Mustaqillik tufayli o'zbek xalqining ko'p asrlik boy tarixiy, ilmiy, madaniy va diniy merosini o'rganish, undan xalqning umumiy va bebaho mulki sifatida foydalanishga keng yo'l ochildi. Ma'naviyatimiz Avesto va zardushtiylik ta'limotidan boshlab hozirgi kungacha shakllanib, boyib, umuminsoniy qadriyatlar bilan yonma-yon rivojlanib bormoqda.

Ma'naviyat barqarorligi — bu shaxs va jamiyatning ruhiy, axloqiy va ma'naviy qiyofasini mustahkamlash, insonning ichki dunyosini, qadriyatlari va e'tiqodlarini rivojlantirishga qaratilgan jarayon. Ma'naviyat barqarorligi ko'plab omillarga bog'liq bo'lib, ularga quyidagilar o'z ichiga oladi:

1 . Axloqiy qadriyatlar: Ommaviy axborot vositalari, ta'lim tizimi va oilaning roli orqali axloqiy qadriyatlarni shakllantirish. Axloqiy qadriyatlar — insonlar va jamiyatlar tomonidan to'g'ri yoki noto'g'ri, yaxshi yoki yomon deb hisoblangan printsiplar, me'yorlar va tushunchalardir. Ular axloqiy xulq-atvorni belgilaydi va insonlarning bir-biriga nisbatan qanday munosabatda bo'lishini, o'zlarini qanday tutishlarini ko'rsatadi. Axloqiy qadriyatlar ko'pincha madaniyat, din, tarbiya va shaxsiy tajribalarga asoslanadi. Axloqiy qadriyatlar har bir jamiyatda turlicha bo'lishi mumkin va vaqt o'tishi bilan o'zgarishi tabiiydir. Ular shaxslarning xulq-atvorini shakllantirib, ijtimoiy munosabatlarni tartibga soladi.

2 . Madaniy meros: Millatning madaniy merosini saqlash va avlodlarga yetkazish orqali ma'naviyatni mustahkamlash. Madaniy meros — biror xalqning tarixiy, madaniy va ma'naviy qadriyatlarini ifodalaydigan ob'ektlar, an'analar, urf-odatlar va boshqa unsurlardan

iborat bo'lgan to'plamdir. U xalqning kimligini, tarixini va madaniyatini saqlab qolishda muhim rol o'ynaydi. Madaniy merosni saqlash va asrab-avaylash jamiyat uchun muhimdir, chunki u kelajak avlodlarga tarixni, an'analarni va qadriyatlarni yetkazishda yordam beradi. Shuningdek, BMTning Boshqaruvi tomonidan e'tirof etilgan Madaniy Merosni Saqlash Haqida Konvensiya (1972-yil) kabi hujjatlar orqali global miqyosda madaniy merosni himoya qilishga qaratilgan tashabbuslar mavjud. Har bir xalq o'zining madaniy merosi bilan faxrlanadi va uni saqlab qolish uchun sa'y-harakat qiladi.

3 . Ta'lim: Ta'lim jarayonida nafaqat bilim berish, balki shaxsni ma'naviy jihatdan tarbiyalash ham muhim ahamiyatga ega. Ta'lim — insonlarning bilim, ko'nikma va malakalarini rivojlantirish jarayoni. Ta'limning asosiy maqsadi shaxsning intellektual, axloqiy va madaniy jihatdan o'sishini ta'minlashdir. Ta'lim nafaqat nazariy bilimlarni berish, balki amaliy ko'nikmalarni shakllantirishda ham muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, ta'lim orqali shaxs sifatida rivojlanish, ijtimoiy qadriyatlar va madaniyatni o'rganish ham amalga oshiriladi.

4 . Ijtimoiy muhit: Ijtimoiy muhitda ijobiy va salbiy ta'sirlar mavjud bo'lishi mumkin. Ijobiy ijtimoiy munosabatlar va hamkorlik ma'naviyat barqarorligini oshiradi. Ijtimoiy muhit — bu insonlarning o'zaro aloqalari, ularning hayotini belgilovchi ijtimoiy, madaniy va iqtisodiy sharoitlar to'plami. Ijtimoiy muhit odamlarning xulq-atvori, qaror qabul qilish jarayoni va umuman hayoti uchun juda muhimdir. Shuning uchun psixologiya, sotsiologiya va boshqa ilm sohalarida bu tushuncha keng o'rganiladi.

5. Psixologik holat: Insonning ichki dunyosi, psixologik barqarorligi ham ma'naviyatni shakllanishida katta rol o'ynaydi. Psixologik holat — bu insonning ruhiy va emotsional holatini ifodalovchi tushuncha. U insonning ichki hissiyotlari, fikrlari, motivatsiyalari va ijtimoiy muhit bilan o'zaro aloqalarini o'z ichiga oladi. Psixologik holat insonning hayot sifatiga ta'sir ko'rsatadi va stress, depressiya yoki boshqa ruhiy kasalliklar rivojlanishi mumkin. Shuning uchun psixologik salomatlikni saqlash juda muhimdir.

Umuman olganda, ma'naviyat barqarorligini ta'minlash uchun har bir shaxs o'zining ichki qadr-qimmatini anglab yetishi, o'ziga nisbatan hurmat bilan qarashi va atrofdagilar bilan ijobiy munosabatlarni yo'lga qo'yishi zarur. Jamiyat esa bunday shaxslarni qo'llab-quvvatlab, ularga imkoniyat yaratishi lozim.

Ma'naviyat barqarorligiga erishilganda, mamlakatimizda va jamiyatimizda bir qator ijobiy o'zgarishlar yuz beradi. Ma'naviyat barqaror bo'lganda, insonlar o'zlarini yanada yaxshi anglaydilar, ruhiy holati yaxshilanadi va hayotga bo'lgan munosabatlari ham o'zgaradi. Jamiyatda bir-biriga bo'lgan hurmat va tushunish kuchayadi, bu esa ijtimoiy birdamlikni oshiradi. Odamlar o'rtasidagi muloqot va hamkorlik yaxshilanadi, bu esa jinoyatchilik, korrupsiya va boshqa ijtimoiy muammolarni kamaytirishga yordam beradi. Undan tashqari, barqaror ma'naviyat insonlarning ruhiy salomatligini yaxshilaydi, stress darajasini pasaytirib, umumiy farovonlikni oshiradi. Jamiyatdagi shaxslar o'z ma'naviyatini rivojlantirganda yangi g'oyalar paydo bo'ladi va ijodkorlik darajasi oshadi. Umuman olganda, ma'naviyat barqarorligi shaxs va jamiyat uchun ko'p jihatda foydali bo'ladi.

Ma'naviyat davlat ichki hayotidagi bir butunlikni, odamlar ruhiyatidagi ko'tarinkilik va kelajakka ishonchni, aql-zakovat yuksakligini, o'z faoliyatida tinchlikni, millatlararo hamjihatlikni barqaror rivojlantirish yo'lini aniq belgilashdagi o'z fuqarolarning orzu-umidlarini, manfaatlarini ifoda eta bilish, uni buyuk kelajak sari harakatga yo'naltirish va unga rahbarlik qilish salohiyati hisoblanadi. Ma'naviyat va ma'rifatning yangi jamiyatni qurishdagi qudratli kuch va bebaho manba hisoblanadi . Hozirgi kunda O'zbekistonda ma'naviy sohada bir qator ijobiy o'zgarishlar amalga oshirilmoqda. Ushbu o'zgarishlar mamlakatning modernizatsiya jarayonlari, yosh avlodni tarbiyalash, madaniyatni rivojlantirish va milliy qadriyatlarni saqlab qolishga qaratilgan.

O'zbekistonda ma'naviyatni oshirishga qaratilgan dasturlar amalga oshirilmoqda. Ta'lim tizimida ma'rifatli fikrlashni rivojlantirish, yoshlarni to'g'ri tarbiyalashga e'tibor qaratilmoqda. Mamlakatda tarixiy va madaniy merosni saqlash va rivojlantirish borasida keng ko'lamli ishlar olib borilmoqda. Arxeologik qazishmalar, muzeylar ochilishi va madaniy tadbirlar tashkil etilishi orqali milliy qadriyatlarni tiklashga harakat qilinmoqda. Yoshlarni ijtimoiy hayotda faol ishtirok etishini ta'minlash uchun turli loyihalar amalga oshirilmoqda. Yoshlar o'rtasida ma'naviyat targ'iboti va ijtimoiy masalalar bo'yicha tadbirlar o'tkazilmoqda. Din ta'limi masalasida ham muhim o'zgarishlar ro'y bermoqda. Diniy bilimlarni zamonaviy talablarga muvofiq takomillashtirish, ekstremizm va radikalizatsiya oldini olishga qaratilgan chora-tadbirlar kuchaytirilgan. Teatr, kino, adabiyot kabi sohalarida yangi g'oyalar bilan chiqayotgan ijodkorlarga qo'llab-quvvatlash ko'zda tutilgan. Mahalliy san'atkorlarning asarlarini xalqaro maydonga chiqishiga yordam berish uchun turli festivallar o'tkazilmoqda. Internet va raqamli texnologiyalar orqali ma'naviyatni targ'ib qilishning yangi usullari ishlab chiqilmoqda. Ommaviy axborot vositalarida ijtimoiy mavzular bo'yicha muntazam ravishda dasturlar tashkil etilishi orqali jamiyatda sog'lom fikr yuritishga yordam berilad.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak ,ma'naviyat barqarorligi ijtimoiy hayotning ajralmas qismi bo'lib, u jamiyatning barcha sohalariga ta'sir ko'rsatadi. Jamiyatda ma'naviyatni oshirish uchun harakat qilish zarur: ta'lim tizimini takomillashtirish , madaniy tadbirlarni tashkil etish hamda oilaviy qadriyatlarni mustahkamlash orqali buni amalga oshirish mumkin. Ma'naviyat barqarorligi nafaqat individning shaxs sifatida rivojlanishini ta'minlaydi , balki butun jamiyatning mustahkamligini ham kafoltlaydi. Ijtimoiy ahamiyatga ega bo'lgan bu jarayon har birimiz uchun ma'suliyat talab etadi: Biz o'zimizdan boshlashimiz kerak axloqimizni, xulq-atvorimizni va ruhimizni yangilab borishimiz lozim. Faqat shundagina biz yanada baxtli va farovon hayot kechirishimiz mumkin bo'ladi .

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1 . Mirziyoyev.Sh.M Erkin va farvon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz, T.."O'zbekiston" 2017

2 . Ma'naviyat: asosiy tushunchalar izohli lug'ati. T.: G'.G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2010.

3 . Ziyomuhammadov B., Ziyomammedova S., Qodirova S. Ma'naviyat asoslari. T.: O'zbekiston Milliy etiklopediyasidavlat ilmiy nashriyoti, 2000.

3.<http://www.edu.uz> – O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi sayti .

4.<http://www.ziyonet.uz/>